

objective self-esteem, self-criticism, readiness to overcome difficulties, identify and eliminate their causes.

Key words: *acmeological competence, research work, training, physical education.*

УДК 37.01(09)

Роксоляна Зозуляк-Случик

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

ORCID ID 0000-0001-6066-590X

DOI 10.24139/2312-5993/2017.09/042-052

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Метою став теоретичний аналіз ключових методологічних підходів для дослідження процесу формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах. У розробці ми застосовували теоретичні методи дослідження, а саме аналіз психологічної, педагогічної, соціологічної наукової бази задля здійснення аналізу методологічних підходів у дослідженні.

У результаті зробленого вище аналізу розробок науковців щодо методологічних підходів у дослідженні можна стверджувати, що ключовими можна вважати гуманістичний, деонтологічний, аксіологічний підходи.

Ключові слова: *соціальний працівник, професійна етика, навчальний процес, методологічний підхід, гуманістичний підхід, деонтологічний підхід, аксіологічний підхід.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку Україна зіткнулася з великим колом проблем: збільшення кількості учасників бойових дій, міграційні процеси, демографічний спад, збільшення чисельності малозабезпечених осіб, вирішення чого належить до сфери діяльності соціальних працівників.

Дослідниця В. Савицька щодо переліку окреслених питань наголошує, що розвиток соціальної роботи відбувається у двох напрямках, а саме шляхом оновлення інструментарію діяльності фахівців соціальної сфери; здійснення підготовки майбутніх соціальних працівників, які продуктивно й результативно виконують свою професійну справу [10, 1].

Водночас, соціальне замовлення на справжніх фахівців, які ефективно функціонуватимуть у професійній діяльності, визначене Законом України «Про вищу освіту», Національною рамкою кваліфікацій, Державним освітнім стандартом вищої освіти та Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. Означене спонукає університети підвищувати якість фахової підготовки. Тому на сучасному етапі розвитку вищої освіти важливою особливістю даного процесу є реалізація професійно-етичних підходів з метою гуманізації як формування

майбутніх соціальних працівників, так і їх практичної фахової роботи. У зв'язку з цим проблема фахової компетентності спеціалістів соціальної сфери стимулювала розробку етичного кодексу, механізмів відбору спеціалістів, технологій і шляхів оптимізації процесу підготовки студентів до соціальної діяльності, державного галузевого стандарту зі спеціальності «Соціальна робота», у якому представлені професіограма й освітньо-кваліфікаційна характеристика соціального працівника.

У такому контексті значна роль відводиться професійно-етичній підготовці майбутніх соціальних працівників.

Аналіз актуальних досліджень. Процес формування основ професійної етики майбутніх фахівців в університетах з позиції методології розглядається в багатьох аспектах. Так, у психологічному аспекті його розглядали науковці: Л. Виготський, І. Кон, Г. Костюк, О. Леонтев та інші; у гуманістичному: В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк та інші; аксіологічному: Л. Архангельський, Г. Васянович, І. Синиця, Л. Хоружа, В. Ядов та інші.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі ключових методологічних підходів у дослідженні процесу формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах.

Методи дослідження. У розвідці ми застосовували теоретичні методи дослідження, а саме аналіз психологічної, педагогічної, соціологічної наукової бази задля здійснення аналізу методологічних підходів у дослідженні.

Виклад основного матеріалу. Формуючи методологію нашого дослідження, за основу було взято теоретичне осмислення філософської категорії «методологія» (від грец. *methodos* – спосіб, метод і *logos* – наука, знання) як системи наукових принципів, на яких ґрунтується дослідження й вибір сукупності пізнавальних способів, методів і прийомів [16, 5]. При цьому ми спиралися на методологічні принципи, що сприяють системній спрямованості наукового вивчення, а саме: принцип взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, відповідно до якого формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах не може бути самодостатнє, воно має динамічно змінюватися й удосконалюватися, зважаючи на зміни, що відбуваються в суспільстві, відповідати тим моральним викликам, перед якими стають фахівці.

Ураховуючи вимоги до сучасного фахівця соціальної роботи, здобутки сучасної теорії та методики професійної освіти, ми визначили концептуальні підходи до формування професійної етики майбутнього соціального працівника в університеті, які забезпечують оптимізацію зазначеного процесу, а саме: гуманістичний, деонтологічний, аксіологічний, системний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, акмеологічний. Усі вони методологічно цінні в нашому дослідженні, однак особливо важливим є гуманістичний, деонтологічний, аксіологічний підходи, оскільки останні дають змогу глибше проникнути в сутність структури професійної етики.

Так, сучасним системоутворювальним чинником гуманістичної парадигми фахової підготовки майбутніх соціальних працівників загалом та професійно-етичної зокрема виступає гуманістичний підхід. Водночас це один із наукових підходів, що сприяє формуванню професійної етики майбутніх фахівців соціальної роботи.

Підтвердженням висловленого бачиться прийняття Всесвітньої декларації про вищу освіту для XXI століття на Всесвітній конференції з вищої освіти, що проходила з 5 по 9 жовтня 1998 року у Штаб-квартирі ЮНЕСКО [4]. У документі окреслено нову парадигму освіти, а саме підхід до людини як до вищої цінності, головної умови розвитку суспільства на сучасному етапі. У контексті означеного більше дослідників у галузі освіти в усьому світі приділяють значну увагу питанням гуманізації вищої освіти, формуванню й розвитку морально-етичних якостей фахівців [1; 6; 10].

Хочемо підкреслити, що в сучасній філософії та культурології немає однозначного погляду на значення поняття «гуманізм». Даний термін (з латинського «*humanus*» – «людяний», «людський») з часом наповнюється різноманітним змістом, відображаючи суспільні потреби, ідеали, рівень розвитку науки, освіти та культури, а також погляд дослідника на певну проблему [7].

Ми погоджуємось із думкою Г. Гівішвілі, що гуманізм означає визнання певною особою самоцінності інших людей, любов до них і служіння їм. На цій ключовій ідеї має будуватися як освіта у вищих навчальних закладах, так і професійна діяльність соціальних працівників. Адже не випадково під терміном «гуманізм» спочатку малося на увазі «людинолюбство» [5, 32–33]. Ідея гуманізму протягом розвитку суспільства слугувала соціокультурним підґрунтям існування людства як складова загальнолюдської моралі – настанов і вимог, спрямованих на підтримання необхідної єдності, його цілісності, щоб забезпечити самозбереження, виживання, самовідтворення. Тобто гуманізм – вияв особливого ставлення до людини як найвищої цінності.

Разом із тим, гуманістична спрямованість освіти – це ставлення і до студента як до найвищої цінності, визнання його права на вільний усебічний розвиток, максимальний прояв своїх можливостей та здібностей.

Науковцем Б. Без'язиким було виокремлено ключові ідеї для формування професійної етики фахівця із загальної системи ідей неогуманізму, а саме:

- цілісний розвиток задатків і здібностей студента;
- особистісна орієнтація – урахування унікальності особистості студента, його ресурсних можливостей, морально-духовного потенціалу;
- гуманістичний стиль взаємодії викладачів зі студентами;
- засвоєння етичної основи загальнолюдських цінностей і національної культури, опора на принципи й норми професійної етики [2, 150–151].

Численні психолого-педагогічні дослідження праць вітчизняних і зарубіжних авторів (Г. Балл, М. Бахтін, С. Жуков, І. Зязюн, К. Роджерс, М. Хайдеггер та інші) дають можливість обґрунтувати поняття «професійна етика майбутніх соціальних працівників» на гуманістичних засадах.

Спираючись на розробки науковців, можна сформулювати такі закономірності формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах на гуманістичній основі.

1. Особистість кожного студента самоцінна. Він має внутрішній, тільки йому притаманний світ, який складається з різноманітних потреб, здібностей, що за умови правильних педагогічних впливів, можуть розвинути повною мірою. Це дає підстави для висновку, що справжнє професійно-етичне формування студента бачиться в розвитку його індивідуальної основи через позитивну самореалізацію.

2. У процесі навчання й позанавчальної діяльності студент здатний діяти без зовнішнього тиску, без примусу, вільно й відповідально. Проте свобода людини як вибіркова, творча активність свідомості вимагає прийняття відповідальності за власні рішення.

3. Людина відкрита для взаємодії з іншими людьми, зовнішнім світом на паритетних основах, що дає можливість їй вийти за межі власного егоцентризму та самоізоляції [2, 150].

Отже, процес формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах з позицій гуманістичного підходу можна осмислити у двох аспектах:

- як наявність у викладачів і розвиток у студентів гуманістичного розуміння, ставлення до себе, інших і світу, заснованого на діалогів концепції культури у процесі засвоєння фахових дисциплін за умови поглиблення етичної спрямованості їх змісту;

- як створення на засадах демократичного управління сприятливого етико-гуманітарного середовища в університетах, яке розглядається як сукупність освітньо-виховних, інформаційних, духовно-моральних, кадрових і матеріальних умов життя навчального закладу.

3 гуманістичним тісно пов'язаний ще один загальнонауковий методологічний підхід, що обґрунтовує сутність професійної етики майбутніх соціальних працівників, – *деонтологічний*. Він передбачає дослідження нормативності відповідно до узагальненої системи принципів, норм, вимог соціальної роботи.

Ми погоджуємось із твердженням науковця Б. Без'язикового, що деонтологічні норми, цінності, принципи несуть у собі досвід раціональної орієнтації соціального працівника у професійному просторі, сприяють адаптації до умов соціального середовища, у якому здійснюється професійна діяльність [2, 157]. Деонтологічні норми, цінності, принципи, регулюючи зовнішнє виявлення поведінки фахівців соціальної роботи, існують не в

зовнішньому соціальному середовищі, а передусім, у свідомості фахівця. Становлячи зміст його внутрішнього життя, вони спроектовані на внутрішній простір індивідуального «Я» існують у ньому, поєднуючи між собою внутрішній і зовнішній світ єдиними нормативними зв'язками [3; 22].

Теоретичним підґрунтям деонтології соціальної роботи як науки про професійну поведінку соціального працівника є її етика, яка виступає базовою складовою формування професіоналізму й компетентності сучасного фахівця. Саме через професійну етику конкретизуються загальнолюдські принципи моралі відповідно до умов професійної діяльності, регулюються моральні взаємини людей у суспільно-професійній сфері життя, що пов'язано з об'єктивною необхідністю безперервного процесу продукування матеріальних і духовних цінностей.

Тому, на нашу думку, звернення до деонтологічного підходу у формуванні професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах зумовлюється тим, що він дає можливість розглянути цей процес як систему вимог професійного й особистого порядку; висвітлити етичну сторону поведінки соціального працівника з позицій належного; розглянути поведінку студента і викладача в різних видах діяльності через поняття обов'язку, належного ставлення майбутнього фахівця до учасників соціальної роботи (клієнтів, що потрапили у кризову життєву ситуацію, їх сім'ї, колег та ін.). Як слушно окреслює Л. Хоружа, якщо етика розкриває сутність обов'язку, то деонтологія розкриває специфіку його реалізації в конкретних видах взаємин суб'єктів діяльності спеціалістів [15]. Саме в деонтології найбільш яскраво знаходиться відображення зв'язок моральних і професійних компонентів у поведінці та діях майбутнього фахівця, наголошує [15, с. 27–30].

Гуманістичний загальнонауковий підхід в освіті і деонтологічний у соціальній роботі розглядають людину як найвищу соціальну цінність. Означене зумовлює становлення аксіологічного підходу в освіті студентів спеціальності «Соціальна робота» в цілому та формуванні професійної етики зокрема. Адже аксіологічний (ціннісний) підхід ґрунтується на розумінні цінності, дає можливість з'ясувати, які якості та властивості здатні задовольнити потреби окремої особистості, яка система цінностей існує у професії соціального працівника. Як зазначають учені, аксіологічному осмисленню підлягають матеріальні й духовні цінності. Будь-який соціальний інститут, спираючись на цінності більш загального рівня, формує власні, специфічні для нього, зокрема: культурні, педагогічні, професійні тощо. Останні відтворюють смисл самої професії [16, 17].

Зважаючи на те, що цінності виступають предметом міждисциплінарного дослідження, їхні основи найчіткіше окреслені у філософії. Так, аксіологія в перекладі з давньогрецької *axia* – цінність, *logos* – слово, учіння, визначається як філософське дослідження природи цінностей [14, 11].

Ціннісний підхід в освіті вивчали Б. Ананьєв, Л. Архангельський, І. Бех, І. Зязюн, С. Клепко, Ф. Огнев'юк, В. Сластьонін, А. Титаренко, Н. Ткачова, Г. Щедровицький, В. Ядов та інші. Вони розглядали аксіологічний підхід до підготовки майбутніх фахівців як такий, що забезпечує фундамент їхньої моральності.

В Енциклопедії освіти зазначено, що духовні цінності – це сфера суспільної свідомості. Серед таких можна виокремити моральні, естетичні, пізнавальні. Критерієм, що позначає вищу цінність в етиці, є добро, яке відображає абсолютно, ідеально досконале. Вищими моральними цінностями бачаться: правда, справедливість, любов. Усвідомлення цих понять людиною істотно впливає на її поведінку та свідомість [6, 983]. Тому лінія поведінки індивіда дає можливість стверджувати, що морально-ціннісна орієнтація свідомості більш точно передає моральний сенс ціннісних координат у виборі вчинків і дій особистості.

Водночас у контексті аксіологічного підходу, людські діяння можуть бути осмислені лише у співвіднесенні із цінностями (благами), якими визначаються норми й цілі поведінки людей. Цінності розглядаються, з одного боку, як предмети, явища та їх властивості, що притаманні особам певного суспільства, окремій особистості, як засоби задоволення її потреб, але і як ідеї, спонукання у вигляді норми та ідеалу.

Аксіологія, будучи філософською дисципліною, займається дослідженням цінностей людського буття, що задають спрямованість і вмотивованість життю, діяльності та конкретним діянням і вчинкам [6, 26]. Педагогічна ж аксіологія виступає як галузь педагогічного знання, що вивчає педагогічні цінності, ціннісні підходи в навчанні та вихованні з позицій визнання самоцінності людини та цінності освіти. У свою чергу, формування ціннісної свідомості, ціннісного ставлення, ціннісної поведінки особистості виступає предметом її дослідження [11, 99].

Науковець С. Клепко виділяє певні групи цінностей, що є орієнтирами сучасної освіти:

- внутрішні – педагогічні цінності, що ґрунтуються на навичках і компетенціях;
- зовнішні – визначаються економічними цінностями освіти, їх здатністю забезпечити функціонування соціально-професійної структури суспільства;
- інструментальні – устанавлюються мірою надбання особистістю соціального, інтелектуального, символічного капіталу;
- фабриковані – це вільна і відповідальна особистість [8, 111].

Аксіологічний підхід особливо ефективний у вивченні динаміки дисципліни «Етика соціального працівника» та її співвідношення з діяльністю фахівця соціальної роботи, в обґрунтуванні провідної ролі знання в поведінці майбутнього фахівця. Слід мати на увазі, що для аналізу

формування знання необхідно вивчити практичну і теоретичну діяльність соціального працівника у співвідношенні з її соціальним аспектом [16, 17]. Практична діяльність безпосередньо стикається з проблемами життєдіяльності людини. Від діяльності фахівця залежить життєвий шлях різних категорій клієнтів, які потрапили у кризову життєву ситуацію. Тому настільки важливо, які саме цінності впливають на свідомість і поведінку особистості фахівця, як глибоко вони усвідомлюються, тобто стають моральними ціннісними орієнтаціями. У свою чергу, такі цінності розглядаються як система стійкого підходу особистості до навколишнього світу й самої себе у формі фіксованих установок на ті чи інші цінності матеріальної і духовної культури суспільства. Ціннісні орієнтації відображають змістову сторону спрямованості особистості, характер її ставлення до дійсності та розкривають цілі, відображають ідеали, характеризують інтереси, потреби, переконання. Ціннісна орієнтація – це і є вибір такого типу поведінки, в основі якого закладені певні, різною мірою усвідомлені (чи взагалі неусвідомлені) вартісності [13, 384].

Отже, ключовими в діяльності майбутнього соціального працівника можна визначити гуманістичні цінності: людську гідність, толерантність, соціальну справедливість, гуманізм, соціальну активність, що зафіксовані в кодексі етики і прийняті професійними об'єднаннями соціальних працівників. Крім того, зазначається, що соціальна дія фахівця за своєю сутністю також є цінністю, яка полягає в підтримці, реабілітації й розвиткові клієнта [12, 8]. Причому, засвоєння ціннісних орієнтацій у процесі формування професійної етики майбутнього соціального працівника безпосередньо пов'язане з мотивацією особистості фахівця до професійної діяльності.

Звідси й впливає важливість аксіологічного підходу, яка зумовлена тим, що він забезпечує формування і трансляцію ціннісної матриці професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, сприяє розв'язанню у процесі формування їх етичної компетентності проблеми співвідношення між декларованими морально-етичними цінностями професійної діяльності й тими, що виступають реальною спонукальною силою професійного становлення майбутнього працівника. Окреслений підхід сприяє побудові процесу формування професійної етики майбутнього соціального працівника на основі гуманістичних цінностей взаємодії між суб'єктами навчання на принципах співробітництва, формування в студентів свідомого прагнення діяти на моральних засадах, дотримуючись моральних норм, загальнолюдських цінностей. Тому важливим завданням постає озброєння студентів знаннями, морально-ціннісними орієнтаціями професійно-етичної діяльності в умовах динамічних соціальних змін, формування в них особистісної системи моральних цінностей, які найбільшою мірою відповідатимуть індивідуальним потребам, професійним і життєвим цілям, соціальному призначенню фахівця соціальної роботи; а

також створення оптимальних умов для морально-етичного саморозвитку й самоактуалізації у процесі професійного становлення [2, 155].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Спираючись на зроблений вище аналіз розробок науковців щодо методологічних підходів у дослідженні, можна сформулювати такі закономірності формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах.

1. Професійна освіта, як процес становлення психічних якостей і функцій, обумовлена взаємодією студента із викладачами та соціальним середовищем.

2. Серед гуманістичних тенденцій функціонування системи вищої освіти можна вирізнити головну – орієнтацію на розвиток особистості студента. Чим гармонійніше буде загальнокультурний, соціально-моральний та професійний розвиток особистості, тим більш вільною і творчою особистістю буде ставати фахівець.

3. Гуманізація вищої освіти значною мірою пов'язана з реалізацією принципу професійно-етичної взаємовідповідальності. Готовність учасників навчально-виховного процесу взяти на себе труднощі інших людей обов'язково визначається рівнем сформованості гуманістичного способу життя. Даний принцип потребує такого рівня внутрішньої зібраності особистості, при якому людина не йде пасивно за обставинами, які виникають у педагогічному процесі університету. Особистість студента сама може творити ці обставини, виробляти свою стратегію, свідомо та планомірно вдосконалювати себе.

4. Сьогодні є реальна можливість дати людині оволодіти не тільки базовими професійними знаннями, але й загальнолюдською культурою, деонтологічними нормами, цінностями, принципами, які, регулюючи зовнішню поведінку майбутнього фахівця, існують у його свідомості. Також сприяє різнобічному розвитку особистості фахівця врахування її суб'єктивних потреб та об'єктивних умов, пов'язаних із потенціалом вищої освіти.

5. Формування фахівця в гармонії із загальнолюдськими цінностями залежить від рівня засвоєння базових гуманістичних. Цією закономірністю обумовлений аксіологічний підхід до відбору змісту вищої освіти. У цьому зв'язку самовизначення студента – стрижнева лінія гуманітаризації змісту освіти.

6. Аксіологічний підхід потребує підвищення статусу гуманітарних дисциплін, зокрема професійної етики, їх поновлення, вивільнення від схематизму, виявлення їх духовності та загальнолюдських цінностей. Водночас, як викладачі, так і студенти відносяться до кожної людини як до самостійної цінності, а не як до засобу для досягнення своєї мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байдарова, О. О. (2009) *Рефлексивне забезпечення соціального втручання в соціальній роботі* (автореф. дис. ... канд. псих. наук: 19.00.05). Київ (Baidarova, O. O. (2009) *Reflexive provision of social interference in social work* (DSc thesis abstract). Kyiv).
2. Без'язикий, Б. І. (2016). Теоретичні і методичні засади формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у процесі професійної підготовки (дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04). Харків (Beziasykyi, B. I. (2016). *Theoretical and methodological foundations of forming the ethical competence of the future teacher of physical culture in the process of professional training* (PhD thesis). Kharkiv).
3. Васильєва, М. П. (2003). *Теорія педагогічної деонтології*. Харків: ППВ «Нове слово» (Vasylieva, M. P. (2003). *Theory of pedagogical deontology*. Kharkiv: "New Word").
4. Всемирная конференция ЮНЕСКО. (1999). Всемирная декларация о высшем образовании для XXI века: подходы и практические меры. *ALMA MATER (Вестник высшей школы)*, 3, 29–35 (UNESCO World Conference. (1999). World Declaration on Higher Education for the 21st Century: Approaches and Practical Measures. *ALMA MATER (High School Hermit)*, 3, 29–35).
5. Гивишвили, Г. В. (2001). *Феномен гуманизма*. Москва: Российское гуманистическое общество (Hivishvili, H. V. (2001). *Phenomenon of humanism*. Moscow: Russian humanistic society).
6. *Енциклопедія освіти*. (2008). Київ: Юрінком Інтер (*Encyclopedia of Education*. (2008). Kyiv: Yurinkom Inter).
7. Жуков, С. М. (2011) Гуманізм як феномен, як світоглядний принцип нової парадигми освіти. *Гуманістичне виховання, становлення підростаючої особистості*, (сс. 37–46). Харків (Zhukov, S. M. (2011). Humanism as a phenomenon, as a philosophical principle of a new paradigm of education. *Humanistic upbringing, formation of a growing personality*, (pp. 37–46). Kharkiv).
8. Клепко, С. Ф. (2006). *Філософія освіти в європейському контексті*. Полтава: ПОІППО (Klepko, S. F. (2006) *Philosophy of Education in European Context*. Poltava: POIPPO).
9. Коваль, С. А. (2008). Формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця Школи соціальної роботи у процесі його професійної підготовки. *Вітчизняний журнал Школи соціальної роботи*, 3, 75–84 (Koval, S. A. (2008). Formation of professional-value orientations of the future specialist of the School of social work in the process of his professional training. *Domestic magazine of the School of Social Work*, 3, 75–84).
10. Савицька, В. В. (2015). *Підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності на засадах праксеологічного підходу* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Рівне (Savytska, V. V. (2015). Preparation of the future social workers for professional activity on the principles of the praxeological approach (DSc thesis abstract). Rivne).
11. Слостенин, В. А. (2002). *Педагогіка*. Москва: Академия (Slastenin, V. A. (2002). *Pedagogy*. Moscow: Academy).
12. Султанова, Н. В. (2013). Педагогічні умови формування етичної компетентності майбутніх соціальних педагогів (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05). Слов'янськ (Sultanova, N. V. (2013) Pedagogical conditions for the formation of the ethical competence of future social educators (DSc thesis abstract). Sloviansk).
13. Тофтул, М. Г. (2014). Сучасний словник з етики. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка (Toftul, M. H. (2014). Modern Dictionary of Ethics. Zhytomyr: Printing house of ZhSU named after I. Franko).
14. *Філософський енциклопедичний словник*. (2002). Київ: Абрис (*Philosophical Encyclopedic Dictionary* (2002). Kyiv: Abris).

15. Хоружа, Л. Л. (2008). *Педагогічна деонтологія*. Київ (Horuha, L. L. (2008). *Pedagogical deontology*. Kiev).

16. Чмиленко, Ф. О. (2014). *Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень»*. Дніпропетровськ: РВБ ДНУ (Chmilenko, F. O. (2014). *Guide to the study of discipline "Methodology and organization of scientific research"*. Dnipropetrovsk: RVB DNU).

РЕЗЮМЕ

Зозуляк-Случик Роксолія. Теоретико-методологічний аналіз процесу формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в вищих навчальних закладах.

Целью статьи стал теоретический анализ ключевых методологических подходов к исследованию процесса формирования профессиональной этики будущих социальных работников в университетах. В разработке мы использовали теоретические методы исследования, а именно анализ психологической, педагогической, социологической научной базы для осуществления анализа методологических подходов в исследовании.

В результате проведенного в исследовании анализа разработанных учеными методологических подходов, можно утверждать, что ключевыми из них являются гуманистический, деонтологический, аксиологический подходы.

Ключевые слова: *социальный работник, профессиональная этика, учебный процесс, методологический подход, гуманистический подход, деонтологический подход, аксиологический подход.*

SUMMARY

Zozuliak-Sluchyuk Roksoliana. Theoretical-methodological analysis of the process of formation of professional ethics of the future social workers in higher educational establishments.

The aim was a theoretical analysis of the key methodological approaches to the study of the process of formation of professional ethics of the future social workers at the universities.

In the development we applied theoretical methods of research, namely analysis of the psychological, pedagogical, sociological scientific basis for the analysis of methodological approaches in the study.

As a result of the analysis made by scientists on the methodological approaches in the study, it can be argued that the humanistic, deontological, axiological approaches can be considered the key ones.

So we can formulate such regularities of formation of professional ethics of the future social workers in universities.

1. Vocational education as a process of formation of mental qualities and functions, conditioned the interaction of a student with teachers and social environment.

2. Among the humanistic tendencies of functioning of the system of higher education you can distinguish the main one – the orientation towards the development of student's personality.

3. Humanization of higher education is largely conditioned by the implementation of the principle of professional and ethical mutual responsibility.

4. Today there is a real opportunity to enable a person to master not only basic professional knowledge, but also universal human culture, deontological norms, values, principles that regulate the external behavior of a future specialist, exist in his mind.

5. Formation of a specialist in harmony with human values depends on the level of assimilation of basic humanistic ones. This regularity is conditioned by the axiological approach to the selection of the content of higher education, which needs to increase the status of humanitarian subjects, in particular professional ethics, their renewal, liberation from schematics, revealing their spirituality and universal values.

Key words: *social worker, professional ethics, educational process, methodological approach, humanistic approach, deontological approach, axiological approach.*

УДК 37.04:340.6

Лариса Зуєва

Одеський національний політехнічний університет

ORCID ID 0000-0001-5092-3012

DOI 10.24139/2312-5993/2017.09/052-067

ЦІЛЬОВА ПРОГРАМА ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВІДБОРУ СУДДІВ-ВИКЛАДАЧІВ – ФАКТОР РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ У СИСТЕМІ СУДДІВСЬКОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті розкрито значення освіти професійних суддів як одного з найбільш важливих критеріїв створення чесної, прозорої та ефективною судової влади й відображено важливу роль співпраці Національної школи суддів та канадського проекту «Освіта суддів – для економічного розвитку».

Суддя всіма своїми діями зобов'язаний підвищувати авторитет судової влади, зміцнювати віру громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду. Внутрішнє переконання судді – це чітко обґрунтована впевненість, яка спирається на достовірно встановлені факти об'єктивної дійсності й заснована на всебічному і глибокому дослідженні всіх обставин справи. Автором висвітлені проблемні питання щодо використання інтерактивних технік при навчанні дорослих у системі суддівської освіти та доводиться важлива роль викладача у процесі формування свідомості суддів та розуміння важливої ролі судової гілки влади в побудові демократичної суспільства.

Ключові слова: *суд, суддівська освіта, саморегуляція, педагогіка майстерність, психолого-педагогічні техніки, рефлексія, професійний суддя, інтерактивне навчання, тренінг, дистанційне навчання, цільова програма.*

Постановка проблеми. Будь-яка професійна діяльність повинна здійснюватися на основі тих етичних принципів, які сформувалися в суспільстві й цінуються в ньому. Суддя повинен бути не тільки професіоналом, знавцем права, а, насамперед, порядною, високоморальною людиною, дотримуватися норм етики не тільки в залі судового засідання, а й за його межами, бути вихованою та інтелігентною людиною. Суддя всіма своїми діями зобов'язаний підвищувати авторитет судової влади, зміцнювати віру громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду. Внутрішнє